

Kristiina Mäkinen

MINIDISC, KÄNNYKKÄ JA KOHISEVA LANKAPUHELINLINJA

1990-luvun teknologinen murros tamperelaisten nuorten
kokemana

TIIVISTELMÄ

Kristiina Mäkinen: Minidisc, Nokia ja kohiseva lankapuhelinlinja: 1990-luvun teknologinen murros nuorten kokemana
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Historian tutkinto-ohjelma
Marraskuu 2020

Tutkimuksessani perehdyn haastatteluaineiston kautta nuorten kokemuksiin 1990-luvun lopun teknologisesta murroskaudesta. 1990-luvulla Suomi digitalisoitui voimakkaasti. Tämä näkyi erityisesti suomalaisten saatavilla olevan tietotekniikan määrän ja laadun kasvuna. Suomen muuttaminen tietoyhteiskunnaksi nähtiin tärkeänä myös valtiotasolla, ja vuonna 1995 valtionvarainministeriö laati strategian siirtymän toteuttamiseksi. Tutkimukseni tavoitteena on tuoda esiin yksilön näkökulma tähän murroskauteen. Keskityn erityisesti Y-sukupolven edustajien kokemusten kartoittamiseen. He ovat ensimmäinen sukupolvi, jonka nuoruudessa tietotekniikkaa, kuten kännyköitä ja tietokoneita, oli melko laajasti saatavilla. Tutkimukseni rajautuu vuosiin 1995-2000, jolloin haastattelemani henkilöt ovat olleet 12–17 -vuotiaita nuoria.

Toteutin kolme tutkimushaastattelua, joiden aineistoon tutkimukseni perustuu. Haastattelurunkona käytin puolistrukturoitua teemahaastattelua, joka mahdollisti sekä avoimet, että tarvittaessa tarkentavat kysymykset. Haastateltavat henkilöt olivat vuonna 1983 syntyneitä tamperelaisia.

Haastatellut jäsensivät kokemuksiaan teknologisesta murroksesta erityisesti konkreettisten asioiden, kuten nuorena omistamiensa laitteiden kautta. Erityisen merkittäväksi kokemukseksi osoittautui ensimmäisen oman kännykän saaminen. Tämä vaikutti olleen haastatelluille voimakas itsenäistymisen kokemus. Kännyköihin liitettiin henkilökohtaisen kokemuksen lisäksi myös sosiaalinen kokemus, sillä ne yleistyivät ja kehittyivät erityisen nopeasti. Toinen haastatteluaineistosta esiin noussut huomio oli haastateltujen kokemus siitä, millainen henkilö oli kiinnostunut tietotekniikasta. He peilasivat käsityksiään itsestään tietotekniikan käyttäjinä näitä mielikuvia vasten. Haastateltujen perheympäristö on myös vaikuttanut siihen, millaiseksi heidän suhteensa kehittyvään tietotekniikkaan muodostui. Teknologiseen kehitykseen kohdistettuja vahvoja negatiivisia tai positiivisia tunnetiloja haastatellut henkilöt eivät muistaneet kokeneensa.

Avainsanat: Y-sukupolvi, 1990-luku, tietoyhteiskunta, kokemushistoria, digitalisaatio

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällys

1. Johdanto.....	4
__1.1 Tutkimushaastattelujen menetelmät, toteutus ja analyysi.....	6
__1.2 Sukupolvi käsitteenä	7
2. 1990-luvun Suomi	9
__2.1 Laman varjostama vuosikymmen.....	9
__2.2 Kohti tietoyhteiskuntaa	11
3. Koettu tietoyhteiskunta	14
__3.1 Kuka on kiinnostunut tietokoneista?.....	15
__3.2 Internet: Hämmäntävästä uutuudesta osaksi vapaa-aikaa	19
__3.3 Kännykän merkitys nuoren itsenäistymiselle	22
__3.4 Perheen vaikutus kokemuksiin.....	24
4. Päätelmät	27
5. Lähteet ja kirjallisuus	29
6. Liitteet.....	31

1. Johdanto

Sukupolvella Y tarkoitetaan ikäluokkaa, joka on syntynyt vuosien 1980–1995. Tästä sukupolvesta käytetään yleisesti esimerkiksi mediassa nimitystä milleniaalit. He ovat monelle tuttu ihmisryhmä, joka nousee nopeasti esiin työelämän murrosta tai väestön ikääntymistä käsiteltäessä. On kirjoitusten sävy sitten positiivinen tai negatiivinen, tämä sukupolvi esitetään yhtenäisenä ryhmänä, joka ei enää välitä nostaa jalustalle vanhempiensa hyväksi havaitsemia arvoja, vaan edellyttää esimerkiksi työelämältä suurta joustavuutta.¹ Heitä kuvataan diginatiiveina kaupunkilaisina, joiden elämään teknologia on vaikuttanut aiempia sukupolvia enemmän.² 1990-luvun lopulla Suomea ryhdyttiin hallitustasolta tietoisesti ohjaamaan kohti uudenlaista tietoyhteiskuntaa, ja pyrin tutkimuksessani tuomaan esiin yksilön näkökulman tähän muutokseen. Tutkimuksessani tarkastelen haastattelujen kautta Y-sukupolven omia kokemuksia Suomen digitaalisesta murroksesta 1990-luvun jälkipuoliskolla. Aiemmin aihetta on lähestynyt esimerkiksi Olli Nordling, joka Pro Gradu-tutkielmassaan (2016) perehtyy suomalaisten tietokonepelaajien identiteetinmuodostukseen vuosina 1992–2001 Pelit-lehden kirjoitusten pohjalta.³

Päädyin käyttämään haastatteluaineistoa tutkimukseni primäärilähteenä sillä tavoitteeni on tuoda esiin muutaman yksilön henkilökohtaisia kokemuksia, ja näiden kokemusten kautta tarkastella kokonaista sukupolvea koskettanutta ilmiötä. Tämä tekee tutkimuksestani muistitietotutkimusta. Ulla-Maija Peltonen määrittelee teoksessa ”Perinteentutkimuksen terminologia” (1998) muistitiedon yksinkertaisimmillaan tiedoksi joka kirjallisten lähteiden sijaan perustuu tiedonantajan muistiin. Tällaista tietoa voidaan pitää luotettavana silloin, kun yksilö muistelee omakohtaisia kokemuksiaan jostakin asiasta.⁴

---

¹ Sengupta (2017) s. 5.

² Leppälahti (2017) s. 43.

³ Nordling (2016).

⁴ Fingerroos ja Peltonen (2006) s. 8.

Tutkimuskysymykseni on, kuinka Y-sukupolven edustajat kokivat tietoyhteiskunnan alkuaskeleet 1990-luvun loppupuolella ja keskityn tutkimuksessani vuosiin 1995–2000. Tähän aikarajaukseen on muutama syy. Ensimmäinen syy on 1990-luvun lama, jonka vaikutus näkyi koko vuosikymmenellä, mutta uskon laman jäljen olleen jo lievempi sen lopussa kuin alussa. Suomen taloudellinen tilanne ei siis ehkä ole voimakkaasti hidastanut digitalisaatiota ja siirtymistä kohti tietoyhteiskuntaa enää 1990-luvun puolivälin jälkeen. Tietokoneet yleistyivät 1990-luvulla ja tämä kiihtyi nimenomaan 1990-luvun jälkipuoliskolla.⁵ Toinen perustelu tutkimukseni aikarajaukselle on Suomen valtion vuonna 1995 julkaisema ensimmäisen tietoyhteiskuntaan tähtäävä suunnitelma, jonka tavoitteena oli viedä Suomea kohti digitalisaatiota.

Suomen digitalisaatio oli pitkä prosessi, joka oli saanut alkunsa jo kauan ennen tämän suunnitelman julkaisua, mutta pidän asian huomioimista valtiotasolla eräänlaisena virstanpylväänä. Tietoyhteiskunnan käsite on yleinen 1990-luvun ja 2000-luvun alun tutkimuskirjallisuudessa, mutta digitalisaation käsite vaikuttaa korvanneen sen 2000-luvun kuluessa. Niiden merkitykset ovat lähellä toisiaan. Tietoyhteiskunnalla viitataan digitalisoituneeseen yhteiskuntaan, joskin digitalisaation käsite on aavistuksen kokonaisvaltaisempi.⁶ Käytän tutkimuksessani myös ilmaisua ”teknologinen murros” jolla viitataan tietoyhteiskuntakehitykseen 1990-luvun lopulla. Tutkimukseni rakentuu haastatteluaineiston ympärille, ja käytän tutkimuskirjallisuutta tutkielmani taustoituksessa sekä haastattelujen analysoinnissa. Päädyin rajaamaan tutkimukseni vuoteen 2000 sillä tutkimukseni kohteena on nuorten kokemukset, ja tutkimukseeni osallistuneet haastateltavat täyttivät 17 vuonna 2000, eli he ovat koko tutkimuksen keskiössä olevan ajanjakson ajan alaikäisiä ja asuvat huoltajiensa luona.

Kaupunkilaisuus yhdistetään hyvin vahvasti mielikuvaan Y-sukupolvesta, joten etsin tutkimushaastatteluihin Tampereen kaupungissa ja sen välittömässä läheisyydessä nuoruutensa viettäneitä henkilöitä. Tähän rajaukseen kannustivat myös tutkimushaastattelujen toteutuksen käytännön syyt, sillä kesällä 2020 Covid-19 pandemian tartuntatilanne oli Pirkanmaalla huomattavasti pääkaupunkiseutua ja Varsinais-Suomea parempi, ja turhaa matkustamista näille alueille tuli välttää. Valitsemalla tamperelaisia haastateltavia olivat haastattelut toteutettavissa kasvotusten etäyhteyksien sijaan. Näin pystyin haastattelutilanteessa havainnoimaan

---

⁵ Suomi tietoyhteiskuntana (2000) kuvio 1 s.13.

⁶ Ylönen (2002) s. 12-13.

haastateltavien non-verbaalista viestintää sekä esimerkiksi äänenpainoja huomattavasti paremmin kuin etäyhteyksien avulla olisi ollut mahdollista.

1.1 Tutkimushaastattelujen menetelmät, toteutus ja analyysi

Haastattelumenetelmäkseni valitsin tutkimukseeni puolistrukturoidun teemahaastattelun.⁷

Puolistrukturoidulla teemahaastattelulla tarkoitetaan haastattelumallia, jossa haastattelurunkoon on laadittu tutkimuksen aiheeseen liittyen sekä laajoja kysymyksiä, että tarkentavia alakysymyksiä. Tämä menetelmä oli mielestäni tutkimukseeni erittäin sopiva, sillä se antoi haastateltavan omalle kerrontatyylille riittävästi tilaa, ja toisaalta ohjasi haastattelua pysymään aiheessa. Silloin kun haastateltava innostui vastaamaan laajempaan kysymykseen erittäin pitkästi, toimivat tarkentavat alakysymykset myös haastattelijalle eräänlaisena muistilistana. Näin varmistui, että jokainen haastateltava tuli vastanneeksi samoihin kysymyksiin, vaikka puolistrukturoitu teemahaastattelu haastattelumuotona mahdollisti hyvin yksilölliset haastattelutilanteet. Laatimani haastattelurunko löytyy liitteistä.

Haastattelujen analysoinnin tukena käytin Johanna Ruusuvuoren, Pirjo Nikanderin ja Matti Hyvärisen toimittamaa kirjaa ”Haastattelun analyysi” (2010). Litteroin äänittämäni haastattelumateriaalin ja tutustumalla aineistoon huolellisesti erittelin aineistosta esiin nousevia teemoja. Analyysissä kiinnitin erityisesti huomiota haastateltavien puhetapaan, sanavalintoihin ja asioihin, joita he kuvailivat merkityksellisiksi sekä sellaisiin seikkoihin, joihin he eivät keskittyneet. Näin kykenin vetämään johtopäätöksiä siitä, millä tavalla he suhtautuivat teknologiseen murrokseen 1990-luvun lopulla, ja millaisia kokemuksia se heille toi.

Toteutin kolme kappaletta haastatteluja. Haastateltavien valinnassa noudatin tutkimukseni rajausta ja etsin vuosien 1980–1985 välillä syntyneitä henkilöitä, jotka ovat asuneet Tampereella vuodet 1995–2000. Etsin haastateltavia henkilöitä tutkimukseen usealla tavalla tuttavieni kautta sekä erilaisista Tampereeseen keskittyneistä Facebook-ryhmistä. Tämä osoittautui vaikeammaksi kuin ennakoitiin, ja kolme kiinnostunutta henkilöä olivat samalla ainoat halukkaat haastateltavat. He ovat

---

⁷ Ks. liite 1.

viettäneet Tampereella lapsuutensa ja nuoruutensa, sekä sattumoisin syntyneet samana vuonna, 1983. Joukossa oli kaksi naista ja yksi mies. Haastateltavien nimet on muutettu heidän yksityisyytensä varmistamiseksi. Olen valinnut heistä tutkimuksessa käytettävät nimet sen mukaan, mikä on ollut haastateltavan syntymävuonna Suomen suosituin miehen tai naisen etunimi. Nämä tiedot olen ottanut Väestörekisterikeskuksen tietoihin pohjautuvasta Ylen etunimikoneesta. Haastateltaviani kutsutaan tutkimuksessa siis nimillä Heidi, Anna ja Mikko.

1.2 Sukupolvi käsitteenä

Sukupolvityypin käsitteen kehitti ranskalainen historioitsija Hippolyte Taine (1828–1893) vuonna 1865. Taine viittasi sukupolvityypillä muutaman kymmenen vuoden välein vaihtuvien kokemusten muokkaamina syntyviin ihmistyyppeihin. Tainen mukaan sukupolvityyppi ei kuitenkaan tarkoita samaa kuin erilaiset muotivirtaukset tai kulttuurikausityypit, jotka ilmentävät historiallisia aikakausia.⁸ Sukupolven käsitteen käyttö yleistyi ja monipuolistui yhteiskunnallisessa tutkimuksessa 1900-luvun kuluessa.⁹

Henna Mikkola jakaa kirjassaan ”Sukupolvettomat? Nuoret ikäpolvensa kuvaajina” (2002) sukupolven termin käytön kolmeen kategoriaan. Ensimmäiseksi sukupolven käsite liitetään sukulaisuuteen ja perhesiteisiin. Tällä tavalla sukupolvesta puhutaan esimerkiksi yhteydessä, jolloin perheyhteyksessä tapahtuu sukupolvenvaihdos. Toiseksi sukupolven käsite liittyy elämänsä vaiheisiin. Kolmas sukupolven käsitteen kategoria on yhteiskunnallinen eli sosiaalinen sukupolvi. Yhteiskunnallisen sukupolven käsite on huomattavasti laajempi kuin sukulaisuuteen tai elämänsä vaiheisiin liittyvät käsitykset sukupolvesta.¹⁰ Tutkimuksessani käsittelem sukupolvea juuri yhteiskunnallisen sukupolven käsitteen näkökulmasta.

Yhteiskunnallisen sukupolvikäsitteen muotoutumiseen on erityisesti vaikuttanut Karl Mannheim, jonka tulkintaan myös itse nojaan tutkimuksessani. Mannheimin mukaan sukupolven syntymisen edellytyksenä on keskenään saman ikäisen ikäpolven olemassaolo, mutta kokemuksellisen sukupolven syntymiseksi tarvitaan myös yhteisöllisiä kokemuksia saman kulttuuripiirin sisällä.¹¹

---

⁸ Mikkola (2002) s. 23.

⁹ Mikkola (2002) s. 23.

¹⁰ Mikkola (2002) s. 24.

¹¹ Mikkola (2002) s. 25.

Mannheimin sukupolvikäsityksessä on useita tasoja, ja hän ottaa huomioon myös sen, etteivät kaikki samaan biologiseen sukupolveen kuuluvat elä samojen ilmiöiden vaikutuspiirissä, vaan sukupolvi jakautuu sukupolviyksiköihin, jotka muodostuvat suorissa ihmiskontakteissa. Tällaisista yksittäisistä ryhmistä alkunsa saavat ilmiöt saattavat kuitenkin levitä koko sukupolven tietoisuuteen, ja näin luoda yhteisiä avainkokemuksia. Myös yhteiskunnalliset, kuten poliittiset, ilmiöt voivat muodostua Mannheimin sukupolvikäsitteen kannalta oleellisiksi avainkokemuksiksi, jotka lopulta tuottavat kokemuksellisen sukupolven.¹²

Tutkimukseni kohteena on sukupolvi Y ja heidän kokemuksensa erityisesti digitalisaation näkökulmasta. Tutkimukseni alkuvaiheissa olin suunnitellut käyttäväni käsitettä milleniaali, mutta havaitsin sen haastavalla tavalla latautuneeksi, ja päädyin sävyiltään neutraalimpaan Y-sukupolveen. Käsitteenä milleniaali on mediassa ja puhekielessä varsin yleinen, mutta mielestäni se sisältää myös paljon ennako-oletuksia siitä, millainen tähän ryhmään liitetty henkilö on. Etenkin haastattelutilanteessa tällä tavalla latautuneen käsitteen käyttö olisi ollut vahingollista, sillä olisin tahtomattani tarjonnut haastateltavina oleville ihmisille valmiita malleja siitä, kuinka heidän tulisi mielestäni kysymyksiini vastata. Toinen ongelma joka milleniaali-käsitteen käyttöön liittyy, liittyy myös laajemmin eri sukupolvien nimeämisen ongelmiin. Kysymys on siitä, kuka nimen antaa, ryhmä itse vai joku sen ulkopuolinen taho. Mikäli nimitys tulee ylhäältä alaspäin tai ulkopuolelta, voi ryhmän jäsenillä olla siihen hyvin ristiriitainen suhde. On myös mahdollista, etteivät he koe lainkaan kuuluvansa johonkin ryhmään koska eivät koe sitä omakseen ryhmän nimeen liitettyjen mielikuvien takia. Vaikka ryhmän nimi olisi sen itsensä antama, tällainen ilmiö on myös mahdollinen. Niinkin laajassa ryhmässä kuin kokonainen sukupolvi, on niitä yksilöitä, joiden ääni pääsee paremmin kuuluviin kuin toisten. Pidän Y-sukupolven käsitettä erittäin neutraalina, sillä se aakkosjärjestyksen mukaisesti seuraa X-sukupolvea ja Y-sukupolven looginen seuraaja on Z-sukupolvi.

---

¹² Mikkola (2002) s. 26-27.

2. 1990-luvun Suomi

2.1 Laman varjostama vuosikymmen

1990-luvun Suomea tutkittaessa on vuosikymmenen alkupuolella maailmaa ravistellutta lamaa mahdotonta ohittaa. Talouslama vaikutti Suomeen erityisen voimakkaasti, sillä Suomen ulkomaankauppa oli keskittynyt hyvin paljon itään päin suuntautuvan viennin ympärille, ja Neuvostoliiton hajoamisen myötä Suomi menetti suurimman kauppakumppaninsa. Vuonna 1994 kaksi kolmesta suomalaisesta koki taloudellisen asemansa heikentyneen lähivuosien aikana, kun 1988 näin koki 13 %.¹³ Lama oli osa jaettua kokemusta 1990-luvusta, mutta se ei kohdellut yhteiskuntaa tasa-arvoisesti, vaan vaikeutti erityisesti jo valmiiksi haavoittuvaisessa asemassa olevien perheiden taloudellista tilannetta. Tällaisia perheitä olivat esimerkiksi yksinhuoltajien, työttömien ja opiskelijoiden perheet. Näiden erittäin heikosti toimeentulevien perheiden määrä myös kolminkertaistui laman aikana, mikä johtui työttömyyden rajusta kasvusta.¹⁴

Vaikka 1990-luvun alun talousvaikeudet koskettivat suurta osaa suomalaisista ja ulottuivat syvälle yhteiskuntaan, lamaa seuranneen nousukauden positiiviset vaikutukset jakoutuivat hyvin epätasaisesti. Huolimatta kansantalouden kohenemisesta, tuloerot olivat vain kasvaneet laman jälkeisessä Suomessa, kun 1990-luku lähestyi loppuaan.¹⁵ Laman aikana työttömäksi jääneet nuoret aikuiset olivat ilman työtä vielä nousukauden alettuakin, ja pitkäaikaistyöttömyys yleistyi 1990-luvun kuluessa. Tämän kehityksen pelättiin johtuvan sukupolvien väliseen eriarvoistumiseen, kun aiemmin eriarvoistuminen näkyi eri yhteiskuntaluokkien välillä.¹⁶ Kaikkien ammatissa toimimattomien aikuisten ryhmät kasvoivat vuosina 1985–1999.¹⁷ Laman lisäksi tätä aiheutti opiskelu-urien pidentyminen ja opiskelun lisääntyminen.

---

¹³ Jähi (1999) s. 157.

¹⁴ Jähi (1999) s. 159.

¹⁵ Jähi (1999) s. 162.

¹⁶ Laaksonen (1999) s. 75.

¹⁷ Melin. (1999) s. 46.

Raimo Blomin toimittamassa teoksessa ”Mikä Suomessa muuttui? Sosiologinen kuva 1990-luvusta” (1999) todetaan Suomen olleen luokkayhteiskunta 1990-luvulla, ja tämän luokkayhteiskunnan jopa vahvistuneen verrattuna toista maailmansotaa seuranneisiin vuosikymmeniin, jolloin sosiaalinen liikkuvuus oli Suomessa voimakasta. Tämä yhteiskuntaluokasta toiseen siirtyminen näytti hidastuneen 1990-luvulla ja luokkarakenteen muutos näytti olevan murroksessa.¹⁸ Suomalaisessa 1990-luvun luokkayhteiskunnassa se yhteiskuntaluokka johon yksilö kuului, määrätti vahvasti hänen opiskelu- ja työllistymismahdollisuuksiaan. Näihin mahdollisuuksiin vaikutti luokkajaon lisäksi myös alueelliset tekijät sekä yksilön sukupuoli.¹⁹

Luokkayhteiskunta heijastui myös 1990-luvun asenneilmapiiriin, ja ihmisten ajattelussa oli suuria eroja riippuen siitä, mihin yhteiskuntaluokkaan he kuuluivat. Erityisen polarisoituneet ajatustavat liittyivät köyhyyden syihin sekä julkiseen hallintoon.²⁰ Usein kun työttömyys tai köyhyys yhteiskunnassa yleistyy, kovenevat myös äänenpainot köyhiä ja työttömiä kohtaan. Tämän suuntainen kehitys oli havaittavissa myös 1990-luvun Suomessa. Perheen merkitys korostui 1990-luvulla, kun taloudellisen epävarmuuden keskellä kaivattiin tiivistä ja turvallista yhteisöä.²¹ Myös 1990-luvun politiikka alkoi korostaa perheen merkitystä, huolimatta siitä, että tällainen toiminta sotii hyvinvointivaltiomallia vastaan. Tilanteessa, jossa julkisista palveluista säästettiin tukiverkkoa harventamalla, yhteiskunnan jäsenten oli turvauduttava perheidensä varaan aiempaa enemmän.²²

Työelämän ennakoitiin muuttuvan 1990-luvun aikana huomattavasti. Tietokoneiden arveltiin korvaavan ison osan johtotehtävissä työskentelevistä henkilöistä sekä vähentää työn kuormittavuutta. Työelämä kyllä muuttui 1990-luvun aikana, mutta eri tavoin ja vähemmän kuin vuosikymmenen alussa ennustettiin. Muutoksia sekä positiiviseen että negatiiviseen suuntaan voidaan havaita, mutta työ ei silti muuttunut ratkaisevalla tavalla joustavammaksi, eivätkä keskiportaan johtajat osoittautuneet tarpeettomiksi. Työn fyysinen kuormittavuus laski vuosikymmenen kuluessa, mutta henkinen kuormittavuus nousi, ja vaikutti keskittyneen erityisesti alemmissa johtotehtävissä työskentelevien ihmisten harteille.²³ Muutokset työssä olivat myös hyvin paljon riippuvaisia ammatista. Pätkätyöt lisääntyivät merkittävästi 1990-luvulla.²⁴

---

¹⁸ Melin (1999) s. 46.

¹⁹ Melin (1999) s. 48.

²⁰ Blom (1999) s. 216.

²¹ Oinonen (1999) s. 190.

²² Oinonen (1999) s. 191.

²³ Jähi (1999) s. 120-121.

²⁴ Blom (1999) s. 218.

2.2 Kohti tietoyhteiskuntaa

Digitalisaatiolla tarkoitetaan digitaalisen tietotekniikan yleistymistä arki- ja työelämässä. Digitalisaatiossa nähdään paljon mahdollisuuksia sekä uhkakuvia, ja näin oli myös 1990-luvulla. Osa ennusteista on toteutunut ja osa ei. 1990-luvulla digitalisaatiota enemmän keskusteltiin kuitenkin Suomen siirtymisestä tietoyhteiskunnaksi. Tietoyhteiskuntaan siirtymisellä tarkoitetaan samankaltaista muutosta yhteiskunnassa, johon digitalisaatio viittaa. Digitalisaatio on tietoyhteiskunnan muodostumisen ja toimivuuden edellytys. 1990-luvun alkupuoliskolla Suomen luotsaaminen kohti tietoyhteiskuntaa nähtiin ratkaisevan tärkeänä keinona uudistaa lamasta ja suuresta työttömyydestä kärsivän valtion hallintoa sekä tuoda kaivattua lisäpotkua kansantalouteen. Suomi ei ollut yksin tietoyhteiskuntapohdintojensa kanssa, vaan kyseessä oli ilmiö, joka sai osakseen huomiota laajemmin OECD ja EU maiden keskuudessa. Vuonna 1994 EU:n komissio julkaisi kirjan ”Eläminen ja työ tietoyhteiskunnassa” joka viimeistään nosti tietoyhteiskunnan käsitteen jäsenmaiden tietoisuuteen.²⁵

Tammikuussa 1995 Suomen valtionvarainministeriön johdolla laadittiin strategiakokonaisuus, jonka tavoitteena oli uudistaa Suomi tietoyhteiskunnaksi. Strategian toimintalinjaukset olivat seuraavat²⁶:

1. Tietotekniikka ja tietoverkot elinkeinoelämän ja julkisen sektorin uudistamisen välineiksi.
2. Tietoteollisuudesta Suomen tulevaisuuden tärkeä elinkeino.
3. Tieto- ja viestintätekniiikan ammattiosaamiseen kilpailukuntoa ja huippuja.
4. Tietoyhteiskuntapalvelujen käyttömahdollisuudet ja perustaidot kaikille.
5. Suomen tietoinfrastruktuuri kaikilta osin kilpailu- ja palvelukykyiseksi.

---

²⁵ Suomi tietoyhteiskuntana (2000) s. 11.

²⁶ Suomi tietoyhteiskunnaksi (1996) s. 9.

Tietoyhteiskunnaksi pyrkiminen pääsi myös vuoden 1995 hallitusohjelmaan, kun hallitus hyväksyi periaatekannanoton niistä toimenpiteistä, joilla Suomi muuttuu tietoyhteiskunnaksi. Tuolloin vuosi 2000 asetettiin eräänlaiseksi tavoitevuodeksi, johon mennessä tietotekniikan avulla on uudistettu elinkeinoelämää, julkisia palveluita sekä tarjottu kaikille kansalaisille perustaidot käyttää tietoyhteiskunnan tarjoamia palveluita. Konkreettisia tavoitteita oli esimerkiksi oppilaitosten tuominen tietoverkkojen piiriin, samoin kuin kirjastojen. Tietoverkot oli tarkoitus saada ulottumaan kattavasti myös kotitalouksiin.²⁷ Tietoyhteiskunta-asiain neuvottelukunta julkaisi vuoden 2000 kesäkuussa Suomen hallitukselle osoitetun raportin ”Suomi tietoyhteiskuntana”. Raportti ei ole suora vastine vuonna 1995 asetetuille tavoitteille, vaikka ne on huomioitu ja esitelty myös tässä yhteydessä. Raportti pyrkii antamaan kattavan yleiskuvan siitä, kuinka tietoyhteiskuntakehitys Suomessa eteni 1990-luvun loppuvuosina.

Raportissa esitellään tieto- ja viestintätekniikan yleisyyttä kodeissa. Vuonna 1995 90 % suomalaisista kotitalouksista oli väritelevisio ja seuraavan neljän vuoden aikana väritelevisioiden määrä nousi kattamaan noin 97 % kotitalouksista. Huomattavasti dramaattisempi muutos tapahtui kotitalouksista löytyvien matkapuhelinten määrässä. Vuonna 1995 vähintään yksi matkapuhelin oli 20 %:lla kotitalouksista, kun 1999 matkapuhelin oli jo 80 %:lla kotitalouksista. Mikrotietokoneiden määrän kasvu kodeissa oli maltillisempi tällä aikavälillä, kahdestakymmenestä prosentista kotitietokoneiden määrä nousi hieman yli neljäänkymmeneen prosenttiin. Internet-yhteyksiä suomalaisilla kotitalouksilla oli yhä vähän, vielä vuonna 1999 vain 25 % kotitalouksista oli internet-yhteyden piirissä. Vuonna 1995 prosenttiosuus oli alle kymmenen. Raportin tiedot perustuvat tilastokeskuksen haastatteluaineistoihin.²⁸ Raportissa huomautetaan, että yleisin kotitietokone on lapsiperheissä. Sen mukaan lapset ovat vaikuttaneet merkittävästi siihen, kuinka nopeasti kotiin hankitaan uutta teknologiaa. Myös internet-yhteys löytyi todennäköisemmin neljän tai yli neljän hengen kotitaloudesta, joista noin puolella oli internet-yhteys valtakunnallisen keskiarvon ollessa 25 %.²⁹ Ari Ylönen toteaa kirjassaan ”Kaupunki ja maaseutu tietoyhteiskunnassa” (2002) valtiovalan olleen haluton rahoittamaan valtakunnallisen tiedonsiirtoverkon rakentamista³⁰, ja valtiovarainministeriö on raportissa ”Suomi tietoyhteiskuntana” (2000) samoilla linjoilla.³¹ Raportti kiinnittää huomiota maaseudun ja tiettyjen kasvualueiden kuten pääkaupunkiseudun välillä

---

²⁷ Suomi tietoyhteiskunnaksi (1996) s. 12.

²⁸ Suomi tietoyhteiskuntana (2000) s. 13.

²⁹ Suomi tietoyhteiskuntana (2000) s. 14.

³⁰ Ylönen (2002) s. 27.

³¹ Suomi tietoyhteiskuntana (2000) s. 59.

vallitsevaan epätasa-arvoon suhteessa tietoverkkomahdollisuuksiin, mutta raportin laatijat huomauttavat, että kilpailu telemarkkinoilla on tuonut Suomelle maailman edullisimpiin kuuluvan internet-yhteyden.³²

---

³² Suomi tietoyhteiskuntana (2000) s. 59.

3. Koettu tietoyhteiskunta

Kartoitin haastatteluilla kolmen Y-sukupolven edustajan kokemuksia Suomen digitalisaatiosta ja siirtymästä tietoyhteiskuntaan. Pyysin heitä kertomaan muun muassa nuoruutensa suhteesta tietotekniikkaan, laitteista, joita he käyttivät, sekä tavoista, joilla he tietotekniikkaa ja muuta 1990-luvun lopulla yleistynyttä teknologiaa hyödynsivät arjessaan. Haastatteluaineistosta nousi analysoinnin yhteydessä esille muutamia selkeitä teemoja, joiden kautta rakentuu kokonaisempi kuva siitä, millainen kokemus teknologinen murroskausi on Annalle, Mikolle ja Heidille ollut. Tärkeimmiksi teemoiksi muodostui haastateltavien suhtautuminen itseensä ja muihin tietotekniikan käyttäjinä, kokemukset internetistä sekä kännyköiden merkitys nuoren itsenäistymisessä. Pohdin myös perheen sosioekonomisen aseman vaikutusta haastateltavien kokemuksiin teknologiasta.

Heidi kertoo asuneensa vuodet 1995–2000 perheensä kanssa Tampereen Atalaan vasta valmistuneessa omakotitalossa. Heidn perheeseen kuuluivat molemmat vanhemmat sekä pikkusisko. Lähellä asui myös muita Heidn sukulaisia. Vapaa-aikaansa Heidi vietti kavereidensa kanssa ja liikunnallisten harrastuksien parissa. Heidi kertoo vanhempiansa olleen teknologiamyönteisiä ihmisiä, joille tietokone oli töissä tarpeellinen, ja Heidn kotiin hankittiin tietokone 1992. Heidi kuvailee suhteensa tietotekniikkaan alkaneen alakoulun atk-tunneilla ja kotona. Hän kertoo olleensa kaveripiirinsä ensimmäisiä kännykänomistajia vuonna 1997, mutta jo muutamassa kuukaudessa kaikilla muillakin oli matkapuhelin. Tietokonetta Heidi kertoo oppineensa käyttämään kunnolla yläkoulun atk-tunneilla. Yläasteella Heidi opiskeli atk:ta valinnaisena aineena, ja arvelee siksi kurssien olleen monipuolisia, sisältäen esimerkiksi yksinkertaisen koodauksen opettelua ja nettisivujen rakentamista. Heidi kertoo, että tietokoneiden rakentelu ei häntä kiinnostanut, mutta niiden käyttömahdollisuudet kyllä.

Mikko vietti lapsuutensa ja nuoruutensa Hervannassa. Mikko asui tutkimuksen kohteena olevan ajanjakson äitinsä kanssa, mutta perheeseen kuului myös Mikon vanhempi sisko. Mikko kuvailee kasvuympäristöään Hervannassa erittäin aktiiviseksi ja kertoo hänellä olleen paljon kavereita sekä harrastuksia urheilun ja musiikin parissa. Vapaa-aikaansa Mikko vietti myös tietokoneen parissa.

Hän sanoo tietotekniikan, erityisesti kännyköiden kiinnostaneen häntä jo nuorena, ja kertoo hankkineensa ensimmäisen kännykkänsä vuonna 1997 säästämillään kesätyörahoilla. Mikko kertoo kiinnostuksensa tietokoneisiin nuorena rajoittuneen pelaamisen ympärille, vaikka hänellä oli lähipiirissä ystäviä, jotka harrastivat koodaamista ja tietokoneiden kokoilua. Hän myös pelasi tietokoneella yhdessä heidän kanssaan. Myös tietokoneenkäyttötaitojensa kartuttamisessa Mikko kokee lähipiirillään olleen ison roolin, ja päinvastoin kuin Heidi, hän ei koe koulun järjestämästä atk-opetuksesta olleen hänelle kovin paljon hyötyä.

Anna on kotoisin Tampereen naapurikunnasta. Lukion hän on käynyt Tampereella. Anna asui omakotitalossa kahdestaan isoäitinsä kanssa, joka toimi Annan pääasiallisena huoltajana. Anna kertoo viettäneensä vapaa-aikaansa lähinnä kavereidensa ja poikaystävänsä kanssa. Anna harrasti myös teatteria sekä musiikkia. Hän sai ensimmäisen kännykkänsä päästyään ripiltä 1998. Hänellä oli kotona oma tietokone, jota hän käytti kertomansa mukaan hyvin vähän. Anna ei koe olleensa kiinnostunut tietotekniikasta. Lukioikäisenä hän kertoo olleensa aktiivinen muutamalla keskustelufoorumilla, ja kertoo käyttäneensä internetiä lähinnä chattailuun. Tietotekniikkaan Anna muistelee tutustuneensa myös aiheesta innostuneen poikaystävän välityksellä.

3.1 Kuka on kiinnostunut tietokoneista?

Muistellessaan itseään tietotekniikan nuorena käyttäjänä haastatellut henkilöt kuvailivat paitsi omaa kehittymässä ollutta suhdettaan tietotekniikkaan, myös mielikuviaan sellaisesta henkilöstä, joka oli kiinnostunut tietokoneista. Toisinaan näiden voimakkaidenkin kuvausten välillä oli havaittavissa ristiriitaisuuksia. Kuinka haastatellut mielsivät itsensä suhteessa muihin tietotekniikasta kiinnostuneisiin henkilöihin, on eräs tärkeimmistä teemoista tässä tutkimuksessa.

Heidi kertoo, ettei muista tietokoneiden kiinnostaneen häntä nuorena. Hän kuitenkin lisää, että pelaaminen ystävän tietokoneella houkutteli häntä kovasti kyseisen ystävän luokse kylään. Heidi tarkentaakin, että häntä ei kiinnostanut tietokoneiden tekninen puoli, vaan niiden

käyttömahdollisuudet. Mikko jaottelee omaa ja nuoruutensa lähipiirin kiinnostusta tietotekniikkaa kohtaan saman tapaisesti. Mikko kertoo ” Oma [tietokoneen käyttö] oli ihan pelaamista, mutta sitten oli kavereita, joista osa kasasi koneita ja osa koodailikin.” Kuitenkin Mikko vastasi olleensa kiinnostunut tietotekniikasta jo nuorena, päinvastoin kuin Heidi, joka aloitti vähättelemällä omaa kiinnostuneisuuttaan. Mikolla ja Heidillä vaikuttaa myös olevan selkeä ja yhdenmukainen mielikuva siitä, millaisia ihmisiä tietokoneet erityisesti kiinnostivat. Heidi muistelee, ettei heillä ollut luokassa ”...sellaisia nörttejä, jotka olisivat monta kertaa kasanneet tietokoneet ja tuntuivat ne perin pohjin.” ”Enemmän me hengailtiin tuolla ihan fyysisesti.” ja Mikko kuvailee kaveripiirissään vallinnutta kahtiajakoa ”Toinen puolisko oli nämä, jotka enemmän urheili ja muuta, niin se oli sitä pelaamista. Ei se puoli ollut siitä tekniikasta kiinnostunut.” Anna asemoi oman suhteensa tietotekniikkaan samaan tapaan kuin Heidi. Anna muistelee, ettei ole ikinä ollut hirveästi tietotekniikkaan päin, mutta pelasi kyllä tietokoneella joskus. ”Mun poikakaveri pelasi Playstationilla ja mä pelasin satunnaisesti sen tietsikalla jotain mutta... Ei ollut läppäriä eikä todellakaan istuttu koneella.” kertoo Anna. Anna kuvaili haastattelussa kyseisen poikaystävänsä olleen hyvin teknologiamyönteinen ihminen ja että hänellä ”...oli paljon kavereita, tällasia vähän nörttäviä.”

Pirjo Nikanderin mukaan puhujat määrittävät kulttuurisia kategorioita ja orientoituvat niiden mukaisesti. Tällaista lähestymistapaa kutsutaan jäsenkategoria-analyysiksi, ja käytin sitä analyysini lähtökohtana pohtiessani haastateltavieni suhtautumista omaan itseensä tietotekniikan käyttäjänä, sekä erilaisia tapoja, joilla he rakensivat haastattelussa mielikuvaa kategorisesta tietokoneista kiinnostuneesta henkilöstä.³³ Haastatellut liittivät kategoriseen tyyppiin tietotekniikasta kiinnostuneesta henkilöstä useita ominaisuuksia. Anna ja Heidi käyttivät molemmat sanaa ”nörtti”. Haastattelutilanteessa he kumpikin hieman epäröivät sanavalintansa kanssa ja selvästi kokivat, ettei sen käyttö ole aivan sopivaa. Sanaan ”nörtti” liittyy siis heidän mielestään jotain selkeästi negatiivista, ja nörtti on heidän mielestään henkilö, joka on erityisen kiinnostunut tietotekniikasta.

Ulla-Maija Peltosen mukaan muistaminen on aina sidoksissa nykyhetkeen, sekä muistelevan henkilön kulttuuriin sekä arvomaailmaan.³⁴ Anna asettaa hyvin selkeästi muistellessaan vastakkain oman nuoruutensa nykyhetken kanssa, ja vaikuttaakin suhtautuvan melko penseästi nyky maailman tapoihin kuluttaa aikaa runsaasti erilaisilla älylaitteilla.

---

³³ Nikander, 2010 s. 249.

³⁴ Fingerroos ja Peltonen (2006) s. 8.

Mikko ei käyttänyt ilmaisua ”nörtti”. Sen sijaan hän jakoi tietokoneista kiinnostuneet ja kiinnostumattomat henkilöt liittämällä mukaan urheilullisuuden. Mikon kokemuksen mukaan urheilua harrastaneet eivät välittäneet tietotekniikasta eivätkä tietotekniikasta kiinnostuneet puolestaan olleet urheilullisia. Heidän ja Mikon haastatteluissa näkyy myös jako niihin henkilöihin, jotka käyttivät tietokonetta pelaamiseen ja sellaisiin henkilöihin, jotka olivat kiinnostuneita tietokoneiden rakentamisesta ja koodaamisesta. Nämä jälkimmäiset olivat niitä, jotka haastatellut kokivat selvästi tietokoneista ja tekniikasta kiinnostuneiksi ihmisiksi. Pelkästään tietokoneella pelaaminen ei merkinnyt kuulumista tietotekniikasta kiinnostuneen ihmisen kategoriaan.

Pro Gradu-tutkielmassaan ”Insinörtejä ja pelaavia tyttöjä: Suomalainen tietokonepelaajaidentiteetti Pelit-lehden palstakirjoitusten ja lukijakirjeiden kautta tarkasteltuna 1992–2001” Olli Nordling tutki suomalaisten tietokonepelaajien identiteettiä. Nordlingin mukaan huolimatta siitä, että tietokonepelaaminen arkipäiväistyi 1990-luvulla, siihen liitettiin silti edelleen negatiivisia stereotyyppisiä käsityksiä ja jopa pelkoja. Tietokonepelaaminen oli vielä 1990-luvulla isolle osalle suomalaisista melko vierasta, ja varsinkin mediassa tietokonepelaamista käsiteltiin Nordlingin mukaan etupäässä stereotyyppien ja uhkakuvien kautta.³⁵ Nikander kirjoittaa, että puhujat paitsi määrittävät ja jakavat elämänsä kulttuurisiin kategorioihin, myös orientoituvat kulttuuristen odotusarvojen mukaisesti.³⁶ Tietokoneista ja tietotekniikasta kiinnostuneisiin ihmisiin liitettiin 1990-luvulla runsaasti negatiiviseksi koettuja stereotyyppioita, ja Anna, Heidi ja Mikko orientoituvat näiden kulttuuristen normien mukaisesti.

Itseään tietotekniikan käyttäjinä haastatellut peilaavat vasten tätä rakentamaansa tietotekniikasta kiinnostuneen ihmisen kategoriaa. Osittain he pyrkivät sanavalinnoillaan tekemään tähän kategoriaan selkeää eroa, ja osittain he tunnistavat kategoriaan liittämäänsä piirteitä myös itsestään. Anna kuvailee 1990-luvun lopulla omistamaansa tietokonetta ”Oli mulla oma, joku IBM rakkine, mutta en mä sitä hirveesti käyttänyt.” Tämän jälkeen hän kertoo muutaman esimerkin tavoista, joilla hän tuohon aikaan käytti internetiä, ja lopettaa lausahdamalla ”Mutta en mä sitä muuhun oikein käyttänyt.” Sama toistuu, kun Anna kertoo virtuaaliyhteisöstä, johon hän kuului lukioikäisenä, noin vuonna 1999. Anna osallistui useisiin virtuaaliyhteisön tapaamisiin, mutta korostaa kertoessaan näistä, kuinka hän itse ei ollut asiasta ihan yhtä kiinnostunut kuin hänen

---

³⁵ Nordling, 2016 s.113.

³⁶ Nikander, 2010, s. 246.

poikaystävänsä ”vähän nörttävät” kaverit. Anna tekee muistellessaan vahvasti eroa tietotekniikasta kiinnostuneen ihmisen kategoriaan, eikä koe kuuluneensa siihen.

Eron Anna näkee myös lähipiirinsä ja tekniikasta kiinnostuneiden ihmisten välillä. Poikaystävänsä Anna kuvailee teknologiamyönteiseksi ihmiseksi, mutta näkee tämän olleen silti erillään selvästi tietotekniikasta kiinnostuneista ihmisistä. Anna muistelee poikaystävänsä ”...joka oli tosi teknologiamyönteinen ihminen, mutta en mä muista että silläkään mitään överikummallista teknologiaa olisi ollut.” Anna mainitsee, että hänen silloinen poikaystävänsä halusi aina uuden puhelimen, minkä hän yhdistää nimenomaan tämän teknologiamyönteisyyteen. Tähän hän tekee itse eroa kuvaillessaan suhdettaan CD-soittimeensa ”...jos joku nappi hajosi niin pumpulipuikolla sai vielä tökittyä sitä. Ei tullut mieleenkään, että pitäisi päivittää toimivaa laitetta uudempaan.” Anna ei selvästi halua samaistua tietokoneista ja tekniikasta kiinnostuneen ihmisen kategoriaan, ja tuntuu pitävän tähän kategoriaan liitettyjä ominaisuuksia jossain määrin negatiivisina.

Heidi kertoo olleensa kiinnostunut mahdollisuuksista, joita tietokoneissa oli, mutta teki hyvin selvän eron itsensä ja tietokoneiden kokoamisesta kiinnostuneiden henkilöiden välille. Heidiä kiinnosti myös tietokoneilla pelaaminen ja yläasteella hän opiskeli tietotekniikkaa valinnaisena aineena. Heidi suhtautui varsin positiivisesti tietotekniikan kouluopetukseen ja kokee oppineensa yläasteen valinnaisilla atk-tunneilla paljon verrattuna Annaan ja Mikkoon. Anna kertoo, ettei häntä yläasteella tai lukiossakaan kiinnostaneet atk-tunnit lainkaan ja Mikko puolestaan toteaa, että hänen oma tietotekninen osaamisensa oli jo yläasteella sen verran hyvää, ettei kokenut tunteja mielekkäiksi. Heidi kuvailee myös vanhempiaan kiinnostuneeksi tietotekniikasta ja heillä oli tietokoneet myös kotona vanhempien töiden takia. Vaikka Heidi on ollut ilmeisen kiinnostunut tietotekniikasta, hän ei silti itse koe kuuluvansa tietotekniikasta kiinnostuneen ihmisen kategoriaan, sillä hän ei ollut kiinnostunut tietokoneiden kokoamisesta.

Mikko muistaa nuorena viihtyneensä tietotekniikan parissa ja kertoo olleensa myös hyvin innostunut ensimmäisistä kännyköistä. Mikko korostaa oman tietokoneen käyttönsä olleen pelaamista, ja kertoo että hänellä oli ystäviä, jotka olivat vielä häntä itseään enemmän syvemmin kiinnostuneita tietotekniikasta. ”Ehkä se oli oma luonne kun ei antanut periksi että olisin ryhtynyt koodailemaan.” Mikko pohtii. Mikko liittyy syvään tietokoneharrastuneisuuteen joitain sellaisia henkisiä ominaisuuksia, joita hän ei nuorena kokenut itse omaavansa. Mikko työskentelee nykyään IT-alalla, ja tämä todennäköisesti vaikuttaa hänen tulkintaansa omasta nuoresta itsestään. Mikko

mahdollisesti kokee aikuistumisen myötä saavuttaneensa sellaisia henkisiä kykyjä ja taitoja, joita hän jo nuorena saattoi ystäväissään tunnistaa.

Muistellessaan 1990-luvun loppupuolta Mikko osittain liittyy itsensä tietotekniikasta kiinnostuneen ihmisen jäsenkategoriaan, ja osittain jättää itsensä sen rajapinnalle. Hän kertoo harrastaneensa myös paljon urheilua, ja kuvailee ystäväpiirinsä jakautuneen selkeästi tietokoneista kiinnostuneisiin ihmisiin ja urheilua harrastaneisiin ihmisiin. Mikon kertoessa kahtiajakautuneesta lähipiiristään, en havaitse hänen puheessaan kuitenkaan ”me vastaan ne” jaottelua, minkä tulkitsen tarkoittavan sitä, että Mikko kokee olleensa hieman näiden porukoiden välissä ja kokeneensa yhteenkuuluvuutta molempien ryhmien kanssa.

3.2 Internet: Hämmäntävästä uutuudesta osaksi vapaa-aikaa

Kaikki kolme kuvailevat ensimetrejään internetissä hämmäntäväksi kokemukseksi. Heidi ja Anna yhdistävät ensimmäiset internet-kokeilunsa koulun atk-tunneille, Mikko pääsi kaverinsa kotona kymmeneksi minuutiksi internettiin. ”Ei me oikein tiedetty mitä siellä oli tai mitä siellä olisi tehnyt.” Mikko tiivistää. Anna kertoo ” Sieltä piti hakea jotain nollain hakusanalla. Mä hain Spice Girls-hakusanalla, koska mä tykkäsin silloin Spice Girlseistä.”. Internet näyttäytyi Annalle, Heidille ja Mikolle alkuun vieraana ja vaikeasti lähestyttävänä asiana, eivätkä he aivan ymmärtäneet mitä siellä oli tai kuinka se toimi. ”Muistan sen fiiliksen kun mietin että mitä täältä voisi edes hakea. Kun tavallaan ei edes mieltänyt niin tarkkaan mikä internet edes on, vaikka se oli just selitetty. Ajatus siitä oli niin käsittämätön ja omituinen, kun ei sitä ollut ennen ollut.” Anna muistelee peruskoulun atk-opetusta vuodelta 1996. Heidi arvelee ensimmäisen kerran käyttäneensä internettiä 1997 koulussa atk-tunnilla, mutta toteaa että silloin on jo kotikoneillakin päässyt nettiin. Heidi muistelee olleensa innoissaan ja kiinnostunut internetin tarjoamista uusista mahdollisuuksista. ” ...luotiin sähköpostiosoitteita, ja se oli jotain uutta ja hienoa. ” Heidi muistaa myös yläkoulun atk-tunneilla käyttäneensä internettiä esitelmien tekoon ja tiedonhakuun.

Haastateltujen kertomuksissa heidän alkuaskelistaan internetissä korostuu myös internetin konkreettinen saavuttamattomuus. Internet-yhteyksiä ei ollut 1990-luvun loppupuoliskolla läheskään kaikissa kodeissa, ja internettiä käyttääkseen täytyi varta vasten mennä sellaiseen paikkaan, jossa tietokone oli yhteydessä internettiin. Mikko muistelee menneensä kaverinsa luo,

jolla oli hänen lähipiirissään ensimmäinen nettiyhteys. Heidi muistelee koulun atk-luokkaa, johon pääsi atk-tunneilla ”...oli oikein hankittu tietokoneita, ja ne oli sijoitettu pommisuojan peränurkkaan...” Koulujenkaan tietokoneet tai internet-yhteydet eivät olleet aina helposti saatavilla tai oppilaiden vapaasti käytettävissä.

Myös vanhemmat rajoittivat internetin käyttöä, sillä 1990-luvulla kotien internet-yhteydet kulkivat vielä lankapuhelinverkon kautta, ja niiden käytön haastateltavat muistelevat olleen kallista. ” Kun se oli silloin aika kallista, maksoi jonkun 10 penniä kymmenen minuuttia, niin käytiin 10 minuuttia netissä.” Kuvailee Mikko ensimmäistä kokemustaan internetistä. Kotiväki rajoitti nuorten internetin käyttöä myös Annan muistoissa. ”Mummo ei halunnut, että sitä linjaa hirveästi käytetään. Koska jos joku yritti soittaa, niin kuului vaan kohinaa, kun se modeemi käytti sitä puhelinlinjaa.”

Ensisijaisesti tietokone näyttäytyi heille pelaamisen kautta ja tietokonepelaaminen herätti muutenkin kiinnostusta tietotekniikkaa kohtaan. Mikko muistelee, että hänen kotonaan olevalla tietokoneellaan olisi päässyt internettiin vuodesta 1999 eteenpäin, ja tuolloin hän alkoi pelata nettipelejä ja viettää aikaa erilaisilla internet-foorumeilla. Anna oli jonkin verran aktiivinen muutamassa virtuaaliyhteisössä, ja tapasi heitä muutaman kerran myös kasvotusten. Chattailua haastatellut muistelevat myös hauskana ajanvietteenä. Vielä 1990-luvun aivan loppuvuosina, haastateltujen tullessa lukioikään, he käyttivät internettiä nimenomaan vapaa-ajan huvituksena. He arvioivat tietokoneen käyttötapojensa säilyneen melko samanlaisina tutkimukseni keskiössä olevalla viiden vuoden aikavälillä. Mikko kertoo, ettei käyttänyt internettiä koulutyössä, sillä sieltä ei löytynyt vielä 1990-luvun puolella mitään. ”Ei todellakaan mihinkään hyödylliseen sitä käytetty.” kuvailee hän omaa ja kavereidensa internetin käyttöä.

Haastatteluista saa kuvan, että haastateltavat pitivät internettiä alkuun vieraana ja hieman hankalasti lähestyttävänä asiana. Internet-yhteys, joka oli yhteydessä lankapuhelinverkkoon, koettiin sekä kalliiksi että epäkäytännölliseksi. Tämä on ristiriidassa valtiovarainministeriön vuonna 1995 asettamien tavoitteiden kanssa, jotka tähtäsivät Suomen tietoyhteiskunnallistamiseen. Muutos 1990-luvun lopulla oli kuitenkin nopea, sillä haastatellut henkilöt kertovat löytäneensä internetistä myös ajanvietettä erilaisten foorumeiden, sähköpostin ja chattailun muodossa. Muistot, joissa he viettävät pidempiä aikoja internetissä ja tietokoneella, ajoittuvat lähinnä vuosiin 1999–2000. Tämä viittaa siihen, että kotien internet-yhteydet paitsi yleistyivät viiden vuoden

aikana, myös muuttuivat edullisemmiksi. Internet-yhteyksien yleistyessä kasvoi myös internetin käyttäjämäärät, jolloin sisältöä ja ajanvietettäkin alkoi olla tarjolla enemmän.

Haastatteluaineistossa tietotekniikan käyttö liitetään pääasiassa vapaa-aikaan, vaikka kaikki haastatellut jakavatkin muistojaan peruskoulun ja lukion atk-tunneilta. Oma-aloitteinen tietokoneen käyttö liittyi selvästi vapaa-ajan viettoon, eivätkä haastatellut käyttäneet internetin tuomia mahdollisuuksia esimerkiksi koulutyön apuna. Anna muistelee ”Silloinkin kun piti tehdä joku esitelmä, ysilläkin, niin kaikki meni kirjastoon. Ei me menty mihinkään nettiin ettiin tietoo.” Tiedonhakua internetistä oli ainakin Annalle ja Heidille opetettu peruskoulun atk-tunneilla, mutta he eivät vielä 2000-luvun alkuun mennessä olleet omaksuneet sitä osaksi opintojaan. Heidän vanhemmat työskentelivät tietokoneella, ja myös Annalla ja Mikolla oli tuttuja, jotka tarvitsivat tietokonetta työelämässä. Tietokoneiden mahdollisuudet osana työskentelyä tai koulunkäyntiä eivät siis olleet heille täysin vieraita. Kuitenkin tietokoneen parissa oma-aloitteisesti vietetty aika oli heille nimenomaan vapaa-aikaa.

Anna ja Heidi vaikuttavat kokeneen sen myös hieman erillisenä vapaa-ajan osa-alueena. Pyysin kaikkia haastateltavia kertomaan vapaa-ajan vietostaan nuorina, ja sekä Anna että Heidi aloittivat muistelemalla kaveripiiriään, ja jatkoivat kuvailemalla urheilu- ja taideharrastuksiaan. Tässä yhteydessä Anna tai Heidi eivät maininneet mitään tietokoneista tai muusta teknologiasta. Mikko oli ainoa, joka vastasi viettäneensä vapaa-aikansa urheillen ja tietokoneen parissa. Mikko oli myös ainoa, joka koki jo nuorena olleensa kiinnostunut tietotekniikasta, ja hänellä oli lähipiirissään ystäviä, jotka olivat vielä häntä itseäänkin harrastuneempia. Heidän, Annan ja Mikon tavat käyttää tietokonetta ovat kuitenkin melko samanlaisia, joskin heidän tietokoneiden parissa kuluttamansa aika vaihteli henkilön mukaan. Yhdistäviä tekijöitä oli pelaaminen ja internetin saavutettavuuden parantumisen myötä he myös viettivät aikaa erilaisilla internet-foorumeilla. Anna, Heidi ja Mikko alkoivat aktiivisemmin käyttää internettiä aivan 1990-luvun lopulla. He kaikki mainitsevat foorumeilla chattailun asiana, johon he internettiä käyttivät.

Annan ja Heidän kerronnasta havaitsin, että he eivät kokeneet tietokoneella ja internetissä viettämänsä aikaa samalla tavalla tapana viettää vapaa-aikaa kuin kavereiden kanssa puuhailu tai harrastukset olivat. Tämä johtuu mahdollisesti siitä, etteivät he tutkimusjakson alkupuolella edes viettäneet tietokoneella niin paljon aikaa, että se olisi muodostanut varsinaista vapaa-ajan ulottuvuutta. Havaitsin myös, että he tekivät muistelussaan eroa oikean maailman ja internetin

maailman välille. Tulkitsin että he kokevat internetin ja fyysisen maailman jollain tavalla hieman vastakkaisina tai toisiaan pois sulkevinä asioina. Anna sanoo, että tykkäsi enemmän ”Real-life meiningistä” eikä hän ”jotenkin jaksanut istua koneella ja lukea niitä juttuja.” Heidi kuvailee ajanviettoaan luokkakavereidensa kanssa kertomalla että ”Enemmän me hengailtiin tuolla ihan fyysisesti.” Pidän mahdollisena myös tulkintaa, että he kokivat internetin ja tietokoneella olon erillisenä aikana vapaa-ajan vietosta ja internetin olevan jollain erillisellä, tosielämästä eroavalla tasolla.

3.3 Kännykän merkitys nuoren itsenäistymiselle

Anna Heidi ja Mikko muistelevat ensimmäisiä kännyköitään eri tavalla kuin muuta nuorena omistamaansa teknologiaa. He vaikuttavat kokeneen ensimmäisen kännykän saamisen erityisen merkityksellisenä asiana. He muistavat erittäin tarkasti, minkä ikäisenä saivat ensimmäiset kännykkänsä, sekä niiden merkin ja mallin. Heidän muistonsa kännyköiden tulosta ovat paljon tarkempia kuin heidän muistikuvansa CD-soittimien tai muun uuden teknologian yleistymisestä 1990-luvun lopulla. MiniDiscien, Tamagotchien ja Walkmanien ilmestymisen markkinoille haastatellut kyllä muistavat, mutta he eivät osaa kovin tarkasti ajoittaa näitä, vaikka ovat itsekin tällaisia omistaneet.

Eräs syy sille, että haastatelluilla on hyvin selkeät muistot ensimmäisistä kännyköistään, on todennäköisesti se, että heillä kaikilla ensimmäisen kännykän saaminen liittyy johonkin tärkeään nuoruuden virstanpylväeseen. Anna sai ensimmäisen kännykkänsä rippilahjaksi. Heidi sai ensimmäisen kännykän 1997 eli 14-vuotiaana, kun hän oli lähdössä kaveriporukalla pienelle kotimaanmatkalle. Kyseessä oli Heidin ensimmäinen matka kokonaan ilman aikuisia huoltajia, joten hänen vanhempansa halusivat ostaa hänelle kännykän mukaan. Mikko puolestaan osti ensimmäisen puhelimensa ensimmäisestä kesätyöstä saamallaan rahoilla 14-vuotiaana. Ripiltä pääsy, ensimmäinen matka ilman aikuisia ja ensimmäinen kesätyö ovat olleet nuorille merkityksellisiä itsenäistymisen kokemuksia, ja ensimmäisen kännykän saaminen näissä yhteyksissä on muodostunut vahvaksi kokemukseksi.

Sosiaalinen näkökulma liittyy haastatteluaineistossa voimakkaasti nimenomaan kännyköiden yleistymiseen ja kehittymiseen. Kännykkäteknologia kehittyi hyvin nopeasti, ja mallit vanhenivat kiivasta tahtia. Kännyköistä kertoessa Heidi muistelee kahta ensimmäistä kännykkäänsä ” Sain RinGon alkukesästä tai kevästä. kun koulu syksyllä alkoi, niin kaikilla muillakin oli puhelin. Sitten kaikki meni tosi nopeasti eteenpäin ja se mun RinGo oli jo ihan vanhentunutta teknologiaa. Siitä puolen vuoden päästä sain uuden kännykän, se on jäänyt mieleen, kun se oli suurta ja mahtavaa.” Heidi kertoo olleensa kaveripiiristään ensimmäinen, joka sai kännykän. Selkeät erot kännykkämallien ominaisuuksien kehityksessä lyhyelläkin aikavälillä on voinut vaikuttaa siihen, että omien ensimmäisten kännyköiden merkit ja mallit ovat jääneet haastatelluille hyvin mieleen. Heidi sitoo kokemuksensa kännykkäteknologian kehittymisestä sosiaaliseen yhteyteen vertailemalla omaa kännykkäänsä ominaisuuksia luokkatovereidensa kännyköihin.

Mikko käsittelee ensimmäisiä kännykkähankintojaan oman työssäkäyntinsä ja ostamisen kautta. Hän muistaa selkeästi muutaman ensimmäisen kännykkäänsä ostotilanteet ja kännykät, joita hän osti. ”Rupesin käymään töissä 14-vuotiaana niin itselläkin oli vähän rahaa päivitellä kännykkää.” Mikko muistelee. Oma toimijuus ja taloudellinen itsenäistyminen korostuu Mikon muistellessa kännykkähankintojaan, ja tämä on selkeästi ollut hänelle hyvin tärkeä kokemus. Mikko on todennäköisesti harkinnut hyvin tarkkaan, minkälaisen kännykän haluaa omilla rahoillaan ostaa, ja ostopäätöksien merkityksellisyyden myötä myös hankittujen kännyköiden mallit ovat jääneet hänelle mieleen.

Anna muistaa tarkkaan rippilahjaksi saamansa kännykän mallin, mutta muuten muistelee kännyköitä vähemmän kuin Heidi ja Mikko. Anna mainitsee, että hänen lukioaikainen poikaystävänsä, jota hän piti erittäin teknologiamyönteisenä ihmisenä, halusi aina uuden kännykän. Anna yhdistää tämän uuden kännykän haluamisen erityiseen teknologiamyönteisyyteen, johon hän itse ei kokenut samaistuvansa. Anna muistaa myös, ettei hänen kaveripiirissään ollut paljon kännyköitä, mutta Tamagotchit olivat jonkin aikaa suosittuja. Tätä muistoa hän ei tarkasti ajoita, mutta Tamagotchit tulivat markkinoille 1996.

3.4 Perheen vaikutus kokemuksiin

Haastateltavat ovat olleet vuosina 1995–2000 12–17-vuotiaita nuoria, ja heidän perheidensä sosioekonominen asema on vaikuttanut heidän mahdollisuuksiinsa saada erilaista teknologiaa käyttöönsä. Heidi on ainut tutkimukseeni osallistuneista, jonka perheeseen kuului kaksi huoltajaa. Mikko asui äitinsä ja Anna isoäitinsä kanssa. Heidän vanhemmista kumpikin oli töissä ja Heidi kertoo heidän työskennelleen tietokoneiden kanssa. Heidän perheen tulotaso oli oletettavasti korkeampi kuin Annan ja Mikon perheiden. Anna asui kahdestaan isoäitinsä kanssa, mutta ei tarkenna, oliko hänen isoäitinsä vielä työelämässä 1990-luvun lopulla.

Heidin perhe asui vasta valmistuneessa omakotitalossa. Hänen vanhempansa tarvitsivat tietokoneita töissään, ja Heidi kertookin kotona olleen tietokoneen jo 1992, mikä on sekä Heidän itsensä mielestä että tilastollisesti ollut melko aikaisin. Vuonna 1992 vasta 12 % suomalaisista kotitalouksista omisti mikrotietokoneen.³⁷ Heidän mukaan hänen vanhempansa olivat kiinnostuneita teknologian kehityksestä, ja heillä oli varhain myös kännykät. Heidi sai jonkin verran käyttää vanhempiansa tietokonetta, mutta vielä 1995 hänellä ei ollut omaa tietokonetta. Internet-yhteys Heidän kotiin tuli noin 1997, ja samoihin aikoihin Heidi sai ensimmäisen oman kännykkänsä.

Myös muissa kodin teknologisissa hankinnoissa Heidi kokee vanhempiansa olleen hieman edelläkävijöitä. CD-soitin perheeseen hankittiin 1990-luvun puolivälissä, ja Heidän mukaan hänen vanhempansa pitivät musiikin kuuntelusta, joten hän arvelee CD-soittimen hankinnan tapahtuneen varhaisessa vaiheessa. 1990-luvun puolivälissä CD-soittimet olivat juuri alkaneet yleistyä ja sellainen oli jo 37 %:lla suomalaisia kotitalouksia. Vuoden 1995 jälkeen CD-soittimien yleistyminen kääntyi entistä jyrkempään nousuun.³⁸ 1995 heille hankittiin Nintendo-pelilaitte, jonka Heidi kertoo menneen häneltä hieman ohi, mutta hänen joitain vuosia nuorempi sisarensa käytti sitä enemmän. Heidän muistaa myös australialaisten tuttavien vierailleen heidän luonaan 1990-luvun lopulla. ” [australialaiset tuttavat] kertoi ihan innoissaan uusista kodinkoneista, joita heillä oli, ja meillä vähän ihmeteltiin kun oli ollut ne jo kymmenen vuotta.” Heidi muistelee vierailua.

---

³⁷ Suomi tietoyhteiskuntana, kuvio 1, s. 13.

³⁸ Suomi tietoyhteiskunnaksi, kuvio 1 s.13.

Mikko muistelee, ettei heillä kotona ollut oikein rahaa laittaa tietokoneisiin. Hän pääsi kuitenkin käyttämään tietokonetta kotonaankin, sillä invalidiliiton kerrostalon alakerran kerhohuoneesta sellainen löytyi. Mikko muistaa, että heille kotiinkin tuli lopulta tietokone ja ”Kyllä me melkein vuoden välein uusittiin sitä tietokonetta, kun se lopulta oli saatu.” Mikko kertoo itse menneensä töihin jo melko varhain, 14-vuotiaana, ja hankkineensa kännykkänsä omilla rahoillaan. Joitain hankintoja Mikon perheessä tehtiin, ja Mikko muistaa saaneensa lahjaksi ainakin Atari-pelikoneen ja GameBoy-pelikoneen. ”Meillekin tuli joku kohtuullisen halpa mankka” Mikko kertoo ja arvelee ostaneensa viimeiset c-kasetit 1996, eli viimeistään tuolloin Mikon perheessä siirryttiin kuuntelemaan CD-levyjä. CD-soittimen hankinnassa Mikon perhe seurasi samaa tahtia muun Suomen kehityksen kanssa, CD-soittimien yleistymisen oli kiihkeintä juuri 1996.

Annalla oli kotonaan oma tietokone, mutta hän sanoo, ettei käyttänyt sitä kovin paljoa. Kannettavan CD-soittimen hän muistaa saaneensa 13-vuotiaana eli 1996. Anna mainitsee heillä olleen lankapuhelimen, ja on todennäköistä, että myös Mikon ja Heidin kotona oli vielä 1990-luvun lopulla lankapuhelin, vaikka he eivät sitä erikseen maininneetkaan, sillä 1999 Suomalaisista kotitalouksista ilman lankapuhelinta oli alle neljännes ja lapsiperheissä tämä oli vielä harvinaisempaa.³⁹ Annan kotona teknisiä laitteita ei juuri vaihdettu uudempiin, mikäli vanha laite toimi. Osittain taustalla on voinut olla perheen taloudellinen tilanne ja osittain kiinnostuksen puute. ”Ei tullut mieleenkään, että pitäisi päivittää toimivaa laitetta uudempaan.” Anna kertoo. Anna ei kokenut uusimman tietotekniikan trendien seuraamista tärkeäksi, ja tämä voi olla selittävä tekijä siinä, kuinka Annan perheessä priorisoitiin rahan käyttöä.

Tietoyhteiskunta-asiain neuvottelukunnan raportissa ”Suomi tietoyhteiskuntana” (2000) todetaan, etteivät alhaiset tulot olleet keskeinen este uuden tieto- ja viestintätekniiikan käyttöönotolle. Myöskään matkapuhelinten hankintaan perheen tulotaso ei raportin mukaan vaikuttanut lainkaan. Perheen tulotasolla on ollut vaikutusta laitehankintoihin vain erittäin pienituloisilla perheillä tai mikäli motivaatio laitehankintoja kohtaan ei ole ollut suurta.⁴⁰ Raportissa tarkastellaan Suomen tilannetta tietoyhteiskuntaan siirtymisessä vuonna 1999. Taloudellisen tilanteen lisäksi perheen hankintoihin vaikuttavat niiden henkilöiden asenteet, jotka perheen hankinnoista pääasiassa vastaavat. Yleensä tässä asemassa ovat vanhemmat.

---

³⁹ Suomi tietoyhteiskunnaksi, s. 14 ja taulukko 1 s.15.

⁴⁰ Suomi tietoyhteiskuntana, s. 16.

Lasten ja nuorten toiveilla vaikuttaa kuitenkin olleen paljon merkitystä tietokoneiden ja internet-yhteyksien yleistymisessä suomalaisissa kotitalouksissa 1990-luvun lopulla. Vuonna 1999 neljän hengen talouksista 69 % omisti PC-tietokoneen ja internet-yhteys oli lähes puolella. Kahden aikuisen (30–49-vuotiaat) kotitalouksista PC-tietokone oli 49 %:lla ja internet-yhteys 28 %:lla. Vielä suurempi ero oli pelikoneiden määrissä. Neljän hengen lapsiperheistä pelikone oli 53 %:lla ja kahden aikuisen talouksista vain 9 % omisti jonkin pelikoneen. Vanhemmat pyrkivät huomioimaan lastensa toiveita hankkiessaan kotiin elektroniikkaa. Yksinhuoltajien talouksissa oli 1999 keskimäärin vähemmän PC-tietokoneita ja internet-yhteyksiä kuin talouksissa, joissa oli kaksi aikuista, oli heillä sitten lapsia tai ei. Pelikoneiden määrässä yksinhuoltajien lapset eivät jääneet juurikaan jälkeen sellaisista lapsista, joiden perheeseen kuului kaksi huoltajaa, sillä ero oli vain viisi prosenttiyksikköä.⁴¹ Annan, Heidin ja Mikon kokemukset vastaavat raportin antamia tietoja hyvin. Annan muistoissa tulee selkeästi esille myös perheen motivaation merkitys teknisiä hankintoja tehtäessä, mikä mainitaan raportissakin.

---

⁴¹ Suomi tietoyhteiskuntana, Taulukko 1 s. 15.

4. Päätelmät

Y-sukupolven nuoruusvuosiin 1990-luvun loppuun ajoittuu Suomen siihen asti kiihkein digitalisaation vaihe. Tähän sukupolveen kuuluvat Anna, Heidi ja Mikko jäsentävät muistellessaan muutoksen kokemuksiin konkreettisten asioiden, kuten laitteiden kehityksen kautta. Merkittävin uusi teknologinen laite, jonka kautta 1990-luvun lopun teknologinen murros näkyi heidän arkielämässään, oli kännykkä. Oman kännykän saamiseen liittyi nuoruuteen kuuluvan vanhemmista irtautumisen kokemuksia, ja niiden nopeassa teknologisessä kehityksessä sekä lähes hetkessä tapahtuneessa yleistymisessä kiteytyi Suomen nopea siirtymä kohti tietoyhteiskuntaa.

Kännyköillä oli sosiaalista merkitystä kouluympäristössä, ja Heidi ja Mikko liittävätkin kännyköihin myös halun päivittää kännyköitä uudempaan malliin teknologian kehittyessä. Heidillä tämä sitoutui haastatteluaineiston perusteella enemmän sosiaalisiin syihin, Mikkoa puolestaan kiinnosti uusien kännyköiden tekniset ominaisuudet. Anna ei muista kokeneensa tarvetta päivittää kännykkäänsä, mutta hänellekin ensimmäisen kännykän saaminen rippilahjaksi oli merkityksellinen kokemus.

Muista laitteista haastatellut kertovat vähemmän, mutta nimeävät sellaisia yksittäisiä 1990-luvun loppupuolen uutuuksia, joita he itse pitivät erityisen hienoina. Anna muistaa ihailleensa ainakin MiniDiscejä, sillä niillä oli mahdollista äänittää parempilaatuista musiikkia kuin aiemmin C-kaseteilla. Mikko kertoo vastaavanlaisista kokemuksista tietokoneiden parissa: ”Muistan vieläkin, että meidän alakerran koneessa oli 20 megaa muistia, eihän se ollut mitään. Siitä seuraavassa oli satoja megoja tilaa, olihan se muutos ihan älytön!”

Internet tuli Annan, Heidin ja Mikon elämään, kun he olivat yläkoulussa, ja alkuun he kokivat sen abstraktina sekä vaikeasti käsitettävänä asiana. Internet tarjosi heille myös kiinnostavia mahdollisuuksia ja uusia ajanviettotapoja. 1990-luvun lähestyessä loppuaan oli internet ja tietokoneet alkaneet pikkuhiljaa muovautua osaksi Annan ja Heidinkin vapaa-aikaa. Internet-yhteydet yleistyivät, halpenivat, ja internettiin tuli koko ajan enemmän heitä kiinnostavaa sisältöä. He kokivat silti internet-yhteyden kulkemisen lankapuhelinlinjan kautta vaivalloisena, kalliina ja käyttöä rajoittavana tekijänä.

Annan, Heidin ja Mikon perheiden taloudelliset tilanteet olivat vaihtelevat, mutta heillä kaikilla oli kotonaankin jo 1990-luvun puolella pääsy tietokoneelle ja internettiin. Heidän perheisiinsä

hankittiin myös muuta ajanmukaista teknologiaa kuten CD-soittimia samaa tahtia kuin keskimäärin muissakin perheissä. Perheen taloudellista tilannetta enemmän laitehankintoihin vaikuttivat perheeseen kuuluvien asenteet uutta teknologiaa kohtaan. Heidän vanhemmat olivat kiinnostuneita teknologian kehityksestä, ja heille hankittiin tietokone useita vuosia aiemmin kuin Annan kotona, jossa Anna tai hänen isoäitinsä eivät kumpikaan olleet erityisen kiinnostuneita tietokoneista.

Muistitietotutkimuksen keinoin on mahdollista tavoittaa yksilön kokemuksia yhteiskunnallisesti merkittävistä ilmiöistä, kuten Suomen siirtymisestä kohti tietoyhteiskuntaa 1990-luvulla. Teknologinen murros näyttäytyi Annan, Heidän ja Mikon elämässä vuosina 1995–2000 teknologian nopean kehittymisen kautta ja konkreettisesti uusien laitteiden saatavuuden sekä yleistymisen kautta. He eivät muista liittäneensä asiaan muita kuin positiivisia tai neutraaleja tunteita, ja he muistavat erityisen hyvin itselleen tärkeitä laitteita. Tulkitsemme tämän johtuvan ainakin osittain siitä, että muistellessa on helpompi palauttaa mieleen konkreettisia asioita kuin abstrakteja tunnetiloja. Silti he muistavat ja sanoittavat erityisen vahvat tunnekokemukset, kuten hämmennyksen internetin edessä tai ylpeyden uudesta, hienosta kännykästä. Pääosin Heidän kokemuksensa Suomen teknologisesta murroksesta ovat olleet positiivisia tai neutraaleja, eivätkä he muistele kokeneensa kehitystä negatiivisena asiana. Anna kertoo kokeneensa suoranaista mielenkiinnon puutetta tietokoneiden teknologista kehitystä ja erityisesti koulun atk-tunteja kohtaan.

5. Lähteet ja kirjallisuus

I

Haastattelut

Anna, (1983) Tampere. Haastattelu 19.8.2020, haastattelija Kristiina Mäkinen, tekijän hallussa.

Heidi, (1983) Tampere. Haastattelu 22.7.2020, haastattelija Kristiina Mäkinen, tekijän hallussa.

Mikko, (1983) Tampere. Haastattelu 11.8.2020, haastattelija Kristiina Mäkinen, tekijän hallussa.

II

Tutkimuskirjallisuus

Blom, Raimo (1999) *Lama ja henkinen ilmapiiri*. Teoksessa *Mikä Suomessa muuttui? Sosiologinen kuva 1990-luvusta* (Toim.) Blom, Raimo & Jähi, Rita & Melin, Harri & Laaksonen, Helena & Nikula, Jouko & Oinonen, Eriikka, Oy Yliopistokustannus University Press Finland, Tampere, s. 193-212.

Blom, Raimo (1999) *Mikä muuttui ja oliko sen pakko?* Teoksessa *Mikä Suomessa muuttui? Sosiologinen kuva 1990-luvusta* (Toim.) Blom, Raimo & Jähi, Riitta & Melin, Harri & Laaksonen, Helena & Nikula, Jouko & Oinonen, Eriikka, Oy Yliopistokustannus University Press Finland, Tampere, s. 213-236.

Fingerroos, Outi & Peltonen, Ulla-Maija (2006) *Muistitieto ja tutkimus*, Teoksessa *Muistitietotutkimus: Metodologisia kysymyksiä* (Toim.) Fingerroos, Outi & Haanpää, Riina & Heimo, Anne & Peltonen, Ulla-Maija, Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki, s. 7-24.

Jähi, Rita (1999) *Luokkaperheet*. Teoksessa *Mikä Suomessa muuttui? Sosiologinen kuva 1990-luvusta* (Toim.) Blom, Raimo & Jähi, Riitta & Melin, Harri & Laaksonen, Helena & Nikula, Jouko & Oinonen, Eriikka, Oy Yliopistokustannus University Press Finland, Tampere, s. 123-163.

Laaksonen, Helena (1999) *Suomalaisen yhteiskunnan uusjako*. Teoksessa *Mikä Suomessa muuttui? Sosiologinen kuva 1990-luvusta* (Toim.) Blom, Raimo & Jähi, Riitta & Melin, Harri & Laaksonen,

Helena & Nikula, Jouko & Oinonen, Eriikka, Oy Yliopistokustannus University Press Finland, Tampere, s. 49-76.

Leppälahti, Merja (2017) *Y-sukupolvi, työ ja teknologia*. Teoksessa *Nuorisotyön sukupolvet: Kokemuksia kirjaimista XYZ*, (Toim.) Heikkinen, Minna & Lehtonen, Terhi, Nuorisotyön tallentamisen keskus Nuoperi, Turun yliopisto, Turku, s. 43-45.

Melin, Harri (1999) *Katosivatko luokat?* Teoksessa *Mikä Suomessa muuttui? Sosiologinen kuva 1990-luvusta* (Toim.) Blom, Raimo & Jähi, Riitta & Melin, Harri & Laaksonen, Helena & Nikula, Jouko & Oinonen, Eriikka, Oy Yliopistokustannus University Press Finland, Tampere, s. 21-48.

Mikkola, Henna (2002). *Sukupolvettomat? Nuoret ikäpolvensa kuvaajina*, nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisu 73, Jyväskylän yliopisto, Saarijärvi.

Nikander, Pirjo (2010). *Jäsenkategoria-analyysi ja haastattelun kulttuuriset järjestykset*. Teoksessa *Haastattelun analyysi*, (toim.) Ruusuvaori, Nikander ja Hyvärinen, Vastapaino, Tampere, s. 242-268.

Nordling, Olli (2016) *Insinörttejä, pikkupoikia ja pelaavia tyttöjä: Suomalainen tietokonepelaajidentiteetti Pelit-lehden palstakirjoitusten ja lukijakirjeiden kautta tarkasteltuna 1992–2001*, Historian Pro Gradu-tutkielma, Tampereen yliopisto, Tampere.

Oinonen, Eriikka (1999) *Perheet ja pärjääminen*. Teoksessa *Mikä Suomessa muuttui? Sosiologinen kuva 1990-luvusta* (Toim.) Blom, Raimo & Jähi, Riitta & Melin, Harri & Laaksonen, Helena & Nikula, Jouko & Oinonen, Eriikka, Oy Yliopistokustannus University Press Finland, Tampere, s. 164-192.

Sengupta, Debashish (2017) *The Life of Y: Engaging Millennials As Employees and Consumers*, Sage Publications, luettu 18.11.2020.

<https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=cookie,ip,uid&db=e000xww&AN=1628687&site=ehost-live&scope=site>

Valtiovarainministeriö (1996). *Suomi tietoyhteiskunnaksi*, toinen lisätty painos, Helsinki.

Valtiovarainministeriö, Tietoyhteiskunta-asiain neuvottelukunta (2000). *Suomi tietoyhteiskuntana, Tietoyhteiskunta-asiain neuvottelukunnan raportti hallitukselle 14.6.2000*, Helsinki.

Ylönen, Ari (2002). *Kaupunki ja maaseutu tietoyhteiskunnassa*, Tampereen yliopisto, yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitos, Tampere.

6. Liitteet

Liite 1

Haastattelurunko

Tutkimukseni keskittyy 1990-luvun loppuun, eli vuosiin 1995-2000. Minkä ikäinen olit silloin? Miten vietit vapaa-aikaasi?

- Millainen lähipiiri sinulla oli?

Millainen oli suhteesi tietotekniikkaan?

- Kiinnostiko tietotekniikka sinua? Miksi/ miksi ei?
- Kuinka tietotekniikkaan suhtauduttiin kaveripiirissäsi?

Vietitkö aikaa tietokoneella?

- Missä opit käyttämään tietokonetta?
- Oliko sinulla käytössä oma tietokone? Oliko tutuilla? Missä käytit tietokonetta?
- Kenen kanssa vietit aikaa tietokoneella? Kuuluitko virtuaaliyhteisöihin? Entä tuttavasi?
- Mitä teit tietokoneella? Muistatko ensimmäisen kerran, kun käytit internetiä?

Millaista teknologiaa sinulla/ teillä muuten oli kotona? (Kännykät, CD-soittimet, pelilaitteet...)

- Keiden käytössä laitteet olivat?
- Milloin laitteita hankittiin? Heti uusien ilmestyttyä markkinoille, vai pikkuhiljaa?
- Millaisia laitteita tuttavapiiristä löytyi?

Koetko että Suomi olisi digitalisoitunut nopeasti 1990-luvun lopulla? Miksi/ miksi ei?

- Herättikö nopeasti kehittyvä teknologia tuolloin sinussa jotain tunteita tai mielenkiintoa?
Entä tuttavapiirissäsi?